

MAROSIMLAR VA MATALLAR-DONO FIKRLARNING IXCHAM IFODASI

Ibodullayeva Zarifa

Alimurodova Sevinch

UMFT universiteti, 550-guruh talabalari

Fan: Xalq pedagogikasi

o'qituvchi: **Haydarov Sulaymon**

Annotatsiya: Ushbu maqolada xalq og'zaki ijodi namunalari sifatida marosimlar va matallarning mazmun-mohiyati, ularning ijtimoiy va ma'naviy ahamiyati, shuningdek, xalq dunyoqarashida tutgan o'rni keng tahlil qilingan. Maqolada matallar xalq tajribasi, hayotiy donoligi va axloqiy qadriyatlarining ixcham ifodasi ekanligi, marosimlarning esa jamiyatni birlashtiruvchi ma'naviy hodisa sifatidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: marosim, matal, xalq og'zaki ijodi, qadriyat, donolik, tarbiya, urf-odat, an'ana, axloq, xalq tajribasi, ma'naviyat.

Kirish

Har bir xalqning ma'naviy boyligi uning asrlar davomida shakllangan qadriyatlari, urf-odatlar, marosimlari va xalq og'zaki ijodi namunalari bilan belgilanadi. O'zbek xalqining ko'p asrlik tarixida marosimlar, matallar, maqollar, dostonlar, qo'shiqlar va rivoyatlar xalqning hayot falsafasi, axloqiy dunyoqarashi va ijtimoiy munosabatlarining ifodasi sifatida yashab kelmoqda.

Marosimlar — bu xalq hayotining eng muhim voqealari bilan bog'liq holda o'tkaziladigan an'anaviy urf-odatlaridir. Ular jamiyatda birdamlik, mehr-oqibat, hurmat va qadriyatlarni mustahkamlaydi. Matallar esa xalqning asrlar davomida to'plagan hayotiy tajribasini ixcham, lekin chuqur ma'noda ifodalovchi donolik namunalari. Ular xalq tafakkurining xazinasidir.

Marosimlarning mohiyati va ijtimoiy ahamiyati

Marosimlar xalq hayotining ajralmas qismi bo'lib, ularning kelib chiqishi qadimiy urf-odatlar, diniy e'tiqodlar, milliy qadriyatlar bilan uzviy bog'liqdir. O'zbek xalqida marosimlar inson hayotining deyarli barcha bosqichlarini qamrab oladi — tug'ilish, voyaga yetish, nikoh, mehnat, vafot va boshqa jarayonlarda o'z ifodasini topadi.

Masalan, **bashik to'yi**, **sunnat to'yi**, **nikoh to'yi**, **Navro'z**, **Hayit** kabi marosimlar xalq hayotidagi muhim ijtimoiy-madaniy voqealar bo'lib, ular orqali jamiyatdagi birdamlik, mehr-oqibat, qadriyatlar avlodlar o'rtasida o'tadi.

Marosimlarning ijtimoiy ahamiyati shundaki, ular:

- insonlarni birlashtiradi va o‘zaro hamjihatlikni mustahkamlaydi;
- milliy o‘zlikni saqlaydi;
- ma’naviy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazadi;
- tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi, chunki har bir marosimda odob-axloq, hurmat va e’tibor mujassamdir.

Shunday qilib, marosimlar xalqning ijtimoiy hayotida o‘zaro munosabatlarni tartibga soluvchi va bir-biriga hurmat ruhini singdiruvchi vosita hisoblanadi.

Matallar — xalq donoligining ixcham ifodasi

Matallar xalqning ko‘p asrlik hayotiy tajribasi, aql-idroki va dunyoqarashining ixcham shakldagi ifodasidir. Ular ko‘pincha pand-nasihati, ogohlantirish yoki xulosa tarzida aytiladi. Matallar hajman kichik bo‘lsa-da, mazmunan nihoyatda teran bo‘ladi. Masalan:

- *“Yaxshilik qil, suvga tashla, baliq bilmasa, Xoliq bilar.”*
- *“Yomonning suyi yo‘q, yaxshining tuni yo‘q.”*
- *“To‘g‘rilik – tog‘day, egri – novday.”*

Bu kabi matallar xalqning ma’naviy tajribasini ifodalaydi. Ular insonni yaxshilik, halollik, mehnatsevarlik, sabr, rostgo‘ylik kabi fazilatlarga chorlaydi. Matallar — xalq tafakkurining donolik ifodasidir.

Matallar, maqollar bilan bir qatorda, xalq pedagogikasining muhim qismidir. Ota-onalar, ustozlar, oqsoqollar bolalarni tarbiyalashda matallardan foydalanib, ularga hayotiy saboqlar beradi.

Marosimlar va matallarning tarbiyaviy ahamiyati

Har ikkala hodisa — marosim ham, matal ham — insonni tarbiyalovchi kuchli vosita hisoblanadi. Marosimlar orqali inson o‘z xalqining qadriyatlariga sodiq bo‘lishni, boshqalar bilan totuv yashashni, ota-ona, mehmon, kattalarni hurmat qilishni o‘rganadi.

Matallar esa tarbiyaviy fikrni ixcham shaklda ifodalab, insonni o‘ylashga, to‘g‘ri yo‘lni tanlashga undaydi. Masalan, *“Yaxshi bilan yursang — yetarsan manzilga, yomon bilan yursang — yetarsan zindonga”* degan matal yoshlarga do‘st tanlashda ehtiyot bo‘lishni uqtiradi.

Demak, marosimlar ijtimoiy tarbiya vositasi bo‘lsa, matallar ma’naviy tarbiyaning og‘zaki darsligidir. Ularning uyg‘unligi xalqning axloqiy, madaniy va ma’naviy birlik asosini tashkil etadi.

Marosim va matallar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik

Marosimlar va matallar o‘rtasida kuchli uzviylik mavjud. Har bir marosimda xalq donoligini ifodalovchi so‘zlar, duo va matallar ishlatiladi. Masalan, nikoh to‘yida *“Baxting butun bo‘lsin, ro‘zg‘oring to‘kin bo‘lsin”*, yoki sunnat to‘yida *“O‘g‘ling otangdan o‘tsin, umring uzoq bo‘lsin”* kabi matallar, duolar aytiladi.

Bu kabi iboralar marosimni nafaqat bezaydi, balki unga ma'naviy mazmun ham beradi. Marosimlar xalq og'zaki ijodining jonli ifodasi sifatida matallar bilan boyitilib, ularning hayotiy ahamiyatini oshiradi.

Shunday qilib, marosim va matal bir-birini to'ldiruvchi, xalq donoligini asrlar davomida saqlab keluvchi ma'naviy hodisalardir.

Zamonaviy jamiyatda marosimlar va matallarning ahamiyatini saqlash

Hozirgi kunda globallashuv, texnologik taraqqiyot va madaniy o'zgarishlar sharoitida milliy an'analar, jumladan marosimlar va matallarni asrab-avaylash dolzarb masalaga aylandi. Yangi avlod ba'zan bu qadriyatlarning asl ma'nosini to'liq bilmaydi yoki ularni zamonaviy hayot bilan bog'lay olmaydi.

Shuning uchun ta'lim muassasalarida, oilalarda, ommaviy axborot vositalarida xalq og'zaki ijodi, xususan matallar va marosimlarning tarbiyaviy ahamiyatini targ'ib etish zarur. Ular orqali yoshlar o'z milliy ildizini his qiladi, millatiga, Vataniga, madaniyatiga hurmat bilan qaraydi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, **marosimlar va matallar** — bu xalqning ko'p asrlik donoligi, ma'naviyati va hayot falsafasining ixcham ifodasidir. Ular shaxs tarbiyasi, ijtimoiy birdamlik va milliy qadriyatlarni asrab-avaylashda beqiyos o'rin tutadi. Marosimlar orqali jamiyat birlashadi, matallar orqali esa xalqning hayotiy tajribasi avloddan-avlodga o'tadi. Shuning uchun bugungi yoshlar bu ma'naviy merosni chuqur o'rganib, uni hayotda qo'llay bilsalar, xalqimizning ma'naviy poydevori yanada mustahkam bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига руҳий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.